

СТРАТЕГІЇ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДЕОНТОЛОГІЇ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

PARTNERSHIP PEDAGOGY STRATEGIES IN THE PEDAGOGICAL DEONTOLOGY OF VASYL SUKHOMLYNSKY

Стаття присвячена вивченню особливостей реалізації принципу партнерства в педагогічній деонтології Василя Сухомлинського, розкриттю основних аспектів застосування його методичних ідей у сучасному освітньому середовищі Нової української школи. Особливу увагу акцентовано на тому, що започаткована освітня реформа спрямована на створення закладу загальної середньої освіти, у якому в учнів формуватимуть цінності, необхідні для успішної самореалізації компетентностей, навчатимуть їх критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути свідомими, відповідальними громадянами. Для цього в такій школі повинна панувати атмосфера співпраці та взаєморозуміння, що є декларативним принципом педагогіки партнерства, в основі якої спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками, де учитель виступає в ролі друга, а родина – залучена до побудови освітньої траєкторії дитини. З'ясовано, що педагогіка партнерства визначає істинно демократичний спосіб співпраці педагога і дитини, який не відкидає різниці в їхньому життєвому досвіді, знаннях, але передбачає безумовну рівність у праві на повагу, довіру, доброзичливе ставлення і взаємну вимогливість. Зазначено також, що з пошуком конструктивних шляхів і механізмів реалізації засад педагогіки партнерства в Новій українській школі, слід переглянути і по новому оцінити погляд у майбутнє видатного педагога Василя Сухомлинського. Доведено, що педагогічна спадщина науковця не втратила значущості для сучасної педагогічної науки і практики, позаяк є невичерпним джерелом ідей. Багатоаспектні науково-педагогічні надбання Василя Сухомлинського щодо цінності організації освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства, сприяють у вирішенні питань сучасної освіти. Ідеї великого педагога, виплекані на принципах педагогічної деонтології, допомагають вчителю краще зрозуміти дитину та вдосконалити педагогічну техніку. Його стратегії багато в чому випередили свій час, досвід набув зваження, належно оцінений, а порадами і рекомендаціями сьогодні керуються усі вчителі Нової української школи.

Ключові слова: педагогіка партнерства, педагогічна деонтологія, Василь Сухомлинський, видатний педагог, освітнє середовище, Нова українська школа.

The article is devoted to the study of the peculiarities of the implementation of the principle of partnership in pedagogical deontology of Vasyl Sukhomlynskiy, the disclosure of the main aspects of the application of his methodological ideas in the modern educational environment of the New Ukrainian School. Emphasis is placed on the fact that the initiated educational reform is aimed at creating a general secondary education institution in which students will develop values necessary for successful self-realization of competencies, teach them to think critically, not be afraid to express their opinions and be conscious, responsible citizens. To do this, such a school should have an atmosphere of cooperation and mutual understanding, which is a declarative principle of partnership pedagogy, based on communication, interaction and cooperation between teacher, student and parents, where the teacher acts as a friend and the family is involved in building the child's educational trajectory. It was found that the pedagogy of partnership determines a truly democratic way of cooperation between teacher and child, which does not rule out differences in their life experience, knowledge, but provides unconditional equality in the right to respect, trust, friendliness and mutual demands. It is also noted that with the search for constructive ways and mechanisms to implement the principles of pedagogy of partnership in the New Ukrainian School, it is necessary to review and re-evaluate the future of the outstanding teacher Vasyl Sukhomlynskiy. It is proved that the pedagogical heritage of the scientist has not lost its significance for modern pedagogical science and practice, as it is an inexhaustible source of ideas. The ideas of a great teacher, nurtured on the principles of pedagogical deontology, help the teacher to better understand the child and improve pedagogical techniques. His strategies are far ahead of their time, the experience has been approved, properly evaluated, and today all teachers of the New Ukrainian School are guided by advice and recommendations.

Key words: partnership pedagogy, pedagogical deontology, Vasyl Sukhomlynskiy, outstanding teacher, educational environment, New Ukrainian School.

УДК 371.135

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/45.4>

Красовська О.О.,

докт. пед. наук, професор,
завідувачка кафедри теорії
та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального
закладу «Міжнародний економіко-
гуманітарний університет імені
академіка Степана Дем'янчука»

Сойко І.М.,

канд. пед. наук, доцент,
декан педагогічного факультету
Приватного вищого навчального
закладу «Міжнародний
економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Хом'як О.А.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри теорії
та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального
закладу «Міжнародний
економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сьогодні Україна творить одну з визначних сторінок своєї історії: наше суспільство стало на захист власної свободи і демократії, прагне посісти чільне місце серед європейських країн. Це бажання продемонстроване також започаткуванням ряду реформ, серед яких освітня – Нова українська школа, спрямована на створення закладу загальної середньої освіти, у якому в учнів формуватимуть цінності, необхідні для успішної самореалізації компетентностей, навчатимуть їх критично мислити, не боятись висловлювати власну думку

та бути свідомими, відповідальними громадянами. Для цього в такій школі повинна панувати атмосфера співпраці та взаєморозуміння, що є декларативним принципом педагогіки партнерства, в основі якої «спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками, де учитель виступає в ролі друга, а родина – залучена до побудови освітньої траєкторії дитини» [6, с. 14].

«Педагогіка партнерства визначає істинно демократичний спосіб співпраці педагога і дитини, який не відкидає різниці в їхньому життєвому досвіді, знаннях, але передбачає безумовну

рівність у праві на повагу, довіру, доброзичливе ставлення і взаємну вимогливість» [8, с. 114]. Проблема дослідження розкриває цінні методичні ідеї та стратегії педагогічної спадщини Василя Сухомлинського, засновані на глибинному партнерстві школи як суспільної освітньої системи і педагогічної майстерності вчителя, спрямовані на формування творчої особистості, інноватора та патріота, оскільки педагог – творець майбутнього держави, людства. Саме від його особистісних якостей, ціннісних орієнтацій, ідеалів залежить подальша цивілізаційна доля України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Різним аспектам вивчення наукової, літературної, педагогічної спадщини В. Сухомлинського присвятили свої праці як зарубіжні, так і вітчизняні вчені. Ідеї видатного педагога були проаналізовані в наукових працях: М. Антонця, І. Беха, А. Богуш, Е. Гартманн, І. Зязюна, Н. Калініченко, Г. Калмикової, А. Кокерілля, Н. Ничкало, М. Мухина, О. Савченко, О. Сухомлинської, В. Хавруліної та ін. дозволяють виокремити один із найактуальніших векторів його педагогічної системи: пріоритетність сімейного виховання та співпраці із родиною вихованців.

Цінними для нашого дослідження є праці таких науковців, як В. Олійник, Н. Любченко, Н. Білик, В. Бондар, Л. Даниленко, Л. Колосова, В. Луговий, В. Маслов, Н. Побірченко, Н. Протасова, С. Сисова, Т. Сорочан, А. Фасоля та ін. У своїх дослідженнях вони актуалізують питання розвитку професійної компетентності сучасного педагога в умовах модернізації системи освіти, наголошують на важливості формування конкурентоздатного фахівця, готового до діалогу і багатосторонньої комунікації.

Австралійський вчений А. Кокерілл, вивчаючи педагогічні твори Василя Сухомлинського, звернув увагу на залучення батьків до виховання дітей, створюючи в школі добровільні організації [14]. Михайло Антоненко на основі аналізу праць В. Сухомлинського розкрив сутність гуманістичного принципу дитиноцентризму, на якому має базуватися сучасна освітня діяльність [1]. Алла Богуш висвітлила сутність моральних категорій педагогіки добра Василя Сухомлинського [3].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вважаємо, що з пошуком конструктивних шляхів і механізмів реалізації засад педагогіки партнерства в Новій українській школі, слід переглянути і по новому оцінити погляд у майбутнє видатного педагога Василя Сухомлинського.

Метою статті є більш детальне вивчення особливості реалізації принципу партнерства у педагогічній деонтології В. Сухомлинського, розкриття основних аспектів застосування його методичних ідей в сучасному освітньому середовищі Нової української школи.

Виклад основного матеріалу. «Кожна дитина – неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. Місія Нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками» – зазначено в Концепції «Нова українська школа» [6, с. 14]. Там знаходимо й основні принципи педагогіки партнерства, на яких ґрунтуватиметься реалізація концепції:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах;
- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) [6, с. 14].

Принагідно маємо сфокусувати увагу на ключових правилах взаємодії всіх учасників освітнього процесу, які впливають зі світоглядних положень Закону України «Про освіту» та Типової освітньої програми [4; 13]. В означених документах зазначено, що основою соціального партнерства є спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем, батьками та іншими представниками соціуму і акцентується на їхній добровільній співпраці та зацікавленості, рівноправній участі в освітньому процесі, спільній відповідальності за результат, об'єднанні спільними цілями та прагненнями.

На тому, що гармонійний, усебічний розвиток молодшого школяра можливий за умови, коли школа і сім'я будуть діяти одноставно та стануть одностайними у спільній роботі, на важливості залучення родини до побудови освітньо-професійної траєкторії дитини, наголошував у своїх працях і В. Сухомлинський. Василь Олександрович переконував: коли школа, громада і батьки об'єднують свої зусилля, тоді навчальний процес наповнюється мудрістю, гармонією, розумною вимогливістю. Гармонійний, усебічний розвиток можливий тільки там, де два вихователі – школа і сім'я – не лише діють одногосно, висуваючи до дітей однакові вимоги, а є одностайними: мають однакові переконання, керуються однаковими принципами, мають в процесі виховання спільну мету, цілі, засоби [10].

Важливого значення педагог надавав співдружності родини та школи, педагогічній освіті батьків. Батьківська педагогіка, тобто елементарне коло знань матері та батька – це фундамент, основа всієї педагогічної теорії й практики» [10, с. 24]. У статті «Слово до батьків» він пропагував ідею повернення педагогічної відповідальності в родину

[8]. «На моє глибоке переконання, – писав Василь Олександрович, – педагогіка повинна стати наукою для всіх: і для вчителів, і для батьків» [9, с. 46]. На організації такої дружньої взаємодії наголошується і в Концепції НУШ: «Нова школа допомагатиме батькам здобувати спеціальні знання про стадії розвитку дитини, ефективні способи виховання в дитині сильних сторін характеру і чеснот залежно від її індивідуальних особливостей» [6, с. 14].

Власні методичні ідеї, стратегії щодо педагогіки партнерства, В. Сухомлинський узагальнив у «Батьківській педагогіці», яка сьогодні набуває особливої актуальності і значущості, адже доводить, що співпраця між усіма учасниками освітнього процесу допоможе зробити українську школу відкритою, інноваційною та цікавою.

У контексті нашого дослідження, вважаємо за доцільне переосмислити роль учителя, як організатора освітнього процесу в НУШ, розглянути педагогічні ідеї В. Сухомлинського щодо розвитку особистості педагога та його професійної компетентності, адже «...цінності та принципи педагогіки партнерства покладено в основу стандарту освіти, оновленої системи професійного розвитку вчителя, сучасної державної освітньої та кадрової політики (відбір та оцінювання педагогів)» [6, с. 15].

У своїх працях науковець визначає професійну етику, як сукупність моральних позицій, різних підходів, форм і методів, індивідуальних професійних якостей, вироблених на підґрунті індивідуальних особливостей людини. Педагогічна деонтологія – своєрідна, взаємодія майстра та об'єкта з яким він працює. Багатогранність, різноманітність, зразковий стан нашої творчості, якими користуватись слід так тонко, як віртуоз володіє віолончеллю, – це і є педагогічною професійною етикою [8; 9; 10; 11].

Відомий педагог, гуманіст, науковець Василь Сухомлинський стверджував, що вчитель навчає і виховує не лише методами або прийомами, а й неповторністю власної індивідуальності, особистими якостями. Вихователь – людина, якій, окрім педагогічного таланту, притаманне вміння любити дітей, шанувати їх і робити все для того, аби виховати кожного з них справжньою Людиною. Ми поділяємо думку В. Хайруліної про те, що для В. Сухомлинського «педагогічна любов» – це, передусім, повага до особистості дитини, турбота про неї, це складний процес розуміння, вивчення дитини, відкриття в ній людської краси, на основі якої відбувається формування особистості [12].

Сьогодні заслуговують на увагу також педагогічні ідеї видатного педагога про те, що вчитель, як ніхто інший, повинен уміти керувати своїми почуттями, емоціями, бути прикладом для дітей, демонструвати справжню науку високоморальної поведінки. Нетактовність, образливе ставлення завдає дітям глибоких душевних травм, негативно позначається на результатах навчання і виховання.

«Будьте доброзичливі! – радив В. Сухомлинський учителям. Бути доброзичливим – означає ставитися до дитини так, як ви поставилися б до власного сина» [11, с. 432]. Доброзичливість Василь Олександрович називав найтоншою гармонією шкільного життя, адже «взаємність доброзичливості виховується в атмосфері великої емоційної культури [11, с. 433].

Кожен учитель, на думку Василя Сухомлинського, повинен володіти такими особистісними якостями, як гуманність, громадянська відповідальність, соціальна активність, правдивість, справедливість, порядність, чесність і гідність, чутливість до іншої людини, працьовитість і самовідданість. Громадянська відповідальність, соціальна активність вчителя є основою для формування у школярів «ідейної серцевини особистості – громадянських поглядів, переконань, почуттів, поведінки, вчинків, єдності слова і діла» [8, с. 145]. Сьогодні, як ніколи, слова педагога є актуальними і важливими, адже кожен учитель початкової школи ставить перед собою головне завдання – формування особистості дитини, майбутнього громадянина України, патріота з активною громадянською і життєвою позицією, відтак, виконати поставлене завдання зможе педагог зі сформованими означеними професійними компетентностями.

Сукупність якостей учителя створює його авторитет. Авторитет педагога, як і авторитет представника будь-якої іншої професії, здобувається наполегливою працею. Учитель головна фігура педагогічного процесу. Його особистий приклад – могутній фактор виховного впливу.

Висновки. Занурення в педагогічну спадщину Василя Сухомлинського спонукає нас зробити висновок, що вона не втратила значущості для сучасної педагогічної науки і практики, позаяк є невичерпним джерелом ідей. Його багатоаспектні науково-педагогічні надбання щодо цінності організації освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства, сприяють у вирішенні питань сучасної освіти. Ідеї великого педагога, виплекані на принципах педагогічної деонтології, допомагають вчителю краще зрозуміти дитину та вдосконалювати педагогічну техніку. Його стратегії багато в чому випередили свій час, досвід набув схвалення, належно оцінений, а порадами і рекомендаціями сьогодні керуються усі вчителі Нової української школи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Антонець М. Я. Дитиноцентричні доміанти у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. *Рідна школа*. 2010. № 9. С. 18-21.
2. Бех І.Д. В. Сухомлинський: два періоди дитинства – два образи. *Пед. дискурс : зб. наук. пр.* 2011. Вип. 10. С. 45-47.
3. Богуш А. Педагогічні виміри Василя Сухомлинського в сучасному освітньому просторі : Монографія.

Вид. 2-е, доопрац., доповн. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2018. 392 с.

4. Закон України «Про освіту» URL: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/pro-osvitu-\(1\).pdf](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/pro-osvitu-(1).pdf)

5. Калініченко Н. Світлий геній Павлиша. Видан. третє, доп. Кропивницький : ТОВ «Імекс-ЛТД», 2018. 268 с.

6. Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа» / під. заг. ред. Бібик Н.М. Київ; ТОВ «Видавничий дім «Плянди», 2017, 206 с.

7. Павлова О. Принцип партнерства у педагогічній системі В. Сухомлинського. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки.* № 3 (62), вересень 2018, Том 1. С. 114-118.

8. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. Київ : Рад. школа, 1997. Т. 4. 637 с.

9. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Вибр. твори : в 5 т. Київ: Рад. школа, 1976. Т. 1. 653 с.

10. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям: вибрані твори. Т.2. Київ : Рад. шк., 1977. 639 с.

11. Сухомлинський В. О. Павлівська середня школа: вибрані твори. Т. 4. Київ : Рад. шк., 1976. 640 с.

12. Хайруліна В. М. Особистість у колективі. До 100-річчя від дня народження В. О. Сухомлинського. *Рідна школа.* 2016. № 11-12. С. 37-39.

13. Шиян Р. Б. Типова освітня програма початкової освіти. Цикл І (1-2 класи). Київ, 2018. URL: <https://nus.org.ua/news/opublikuvaly-typovi-osvitni-programy-dlya-1-2-klasiv-nush-dokumenty/>

14. Cockerill A. (1994). V.A. Sukhomlinsky: Humanism in a Soviet school: Ph. Doctoral dissertation. Brisben, The University of Queensland. 279 p.

15. Gartmann E. (1984). Paedagogik zwischen Menschen – und Gueterproduktion. Zur Sittlichkeitserziehung V. A. Suchomlinskijs. Muenchen.: Minerva. 201 S.